

HYPERICUM 17, februari 2019

De flora van km-hok 237-474, Boven Regge en bedrijventerrein Senkeldams-
hoek bij Goor, met enkele bijzondere vondsten

René de Wilde, augustus 2018

Beschrijving hok

Het km-hok bestaat uit agrarisch gebied (deels nog met oude structuren, deels beïnvloed door landinrichtingswerken), het riviertje de Regge dat in 2015 een herinrichting heeft ondergaan, de N 347 inclusief wallichaam en viaduct, en het industrieterrein Senkeldamshoek. De grondsoort varieert van licht dekzand in het noorden van het hok tot zwaardere beekgrond in het zuidwesten van het hok.

Figuur 1 Kilometerhok 237-474 Senkeldamshoek

Inventarisatie

Het hok is door de schrijver van 27 juni tot 8 augustus 2018 in meerdere sessies te voet belopen. Bekende soorten werden meteen genoteerd, onbekende soorten werden gefotografeerd of ter determinatie meegenomen en in het herbarium bewaard. Bij twijfelgevallen werd via de site waarneming.nl bevestiging van de determinatie verworven. Voorjaarsflora is niet voldoende gevonden; de extreme droogte bemoeilijkte het vinden hiervan aanzienlijk.

Ruderale flora

Het Goorse industrieterrein Senkeldamshoek kenmerkt zich momenteel door grote stukken braakliggend terrein, deels door schapen begraasd, deels zonder beheer. In het braakliggend gedeelte heeft zich een interessante vegetatie ontwikkeld, waar de volgende soorten veelvuldig aanwezig zijn, o.a.: Duinriet (*Calamagrostis epigejos*), Ruige zegge (*Carex hirta*), Zilver-schoon (*Potentilla anserina*), Vijfvingerkruid (*Potentilla reptans*), Grote teunisbloem (*Oenothera glazioviana*), Grote weegbree (*Plantago major* subsp. *major*) (met opvallend veel beharing), Krulzuring (*Rumex crispus*), Bleekgele droogbloem (*Gnaphalium luteoalbum*), Jacobs-kruiskruid (*Jacobaea vulgaris* subsp. *vulgaris*) en Fioringras (*Agrostis stolonifera*).

In het door schapen begraasde gedeelte ten oosten van de Entersestraat gaat de vegetatie richting schralere plantengroei met o.a. veel Duizendblad (*Achillea millefolium*), ook weer Ruige zegge, Rood zwenkgras (*Festuca rubra*), Gewoon biggenkruid (*Hypochaeris radicata*), Hertshoornweegbree (*Plantago coronopus*), Smalle weegbree (*P. lanceolata*), plukjes met Muizenoor (*Hieracium pilosella*) en wat Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*). Kleine varkenskers (*Coronopus didymus*), Korrelganzenvoet (*Chenopodium polyspermum*), Melganzenvoet (*P. album*), Gewoon varkensgras (*Polygonum aviculare*) et cetera vinden we meer in de schaduw van de nog niet zo lang aanwezige hallen. Tussen bestrating van de machinehandel naast de Regge vond ik Bleekgele droogbloem, Robertskruid (*Geranium robertianum*), Gewone steenraket (*Erysimum cheiranthoides*), Klein liefdegras (*Eragrostis minor*) (kliertjes aan de bladrand) en Canadese fijnstraal (*Conyza canadensis*) als kenmerkende soorten.

De N 347 heeft onder het schaduwrijke viaduct een geschikte groeiplek gevormd voor de Amerikaanse kruidkers (*Lepidium virginicum*). Het groeit hier met vele tientallen individuen tussen het fietspad en de weg. Het talud is warm en droog aan de zuidzijde en koel en droog aan de noordzijde en de soortensamenstelling van de noord- en zuidhelling laat een uitsplitsing zien. Aan de zuidzijde treffen we hele plakaten met Gevorkt heidestaartje (*Cladonia furcata*) aan, tussen het Fijn schapengras (*Festuca filiformis*), Gewoon biggenkruid, Kleine leeuwentand (*Leontodon saxatilis*), Duizendblad en Schapenzuring (*Rumex acetosella*) in. De noordzijde is dichter begroeid met in de ondergroei veel Grote brandnetel (*Urtica dioica*), Braam (*Rubus fruticosus* s.l.) en een enkele Mannetjesvaren (*Dryopteris filix-mas*).

Groeiplekken, zeer dynamisch van aard zoals maisakkers en straten, bieden in het hok twee soorten hanenpoot - de Europese hanenpoot (*Echinochloa crus-galli*) en de Stekelige hanenpoot (*E. muricata*). Ook twee soorten vingergras – Glad vingergras (*Digitaria ischaemum*) en Harig vingergras (*D. sanguinalis*) en twee soorten naalbaar – Groene naalbaar (*Setaria viridis*) en Kransnaalbaar (*Setaria verticillata*) zijn gevonden. De liefdegrassen waren vertegenwoordigd door Klein liefdegras op de parkeerplaats van Overbeek Glas aan de rand van het hok.

Oude flora

Vrij recent heeft zich in het hok een ontwikkeling voorgedaan waarbij agrarische bedrijven werden verdrongen door industrie. Oorspronkelijk kent het gebied een landgebruik door

meerdere melkveehouderij bedrijven op goede beekeerdgronden van de reeds gekanaliseerde Regge (1). Flora, oorspronkelijk hier voorkomend, komt tegenwoordig op slechts enkele plekken in de redelijk soortenrijke samenstelling voor. Het betreft hier hoekjes met Wilde bertram (*Achillea ptarmica*), Veldrus (*Juncus acutiflorus*), Knoopkruid (*Centaurea jacea*), Grasmuur (*Stellaria graminea*), Grote wederik (*Lysimachia vulgaris*) en Kluwenzuring (*Rumex conglomeratus*). In de pas uitgegraven sloot aan de Enterweg zuidelijk van het verdeelstation vond ik Spijesmelde (*Atriplex prostrata*). In de sloot, onder langs de N 347 zuidzijde, 100 m ten westen van de Zomerweg zag ik bovendien twee polletjes Waterpunge (*Samolus valerandi*). In de buurt van de vijfsprong bevindt zich de lichtste grond met onder andere een Grove den (*Pinus sylvestris*) en bembegroeiingen met bijvoorbeeld de Zwarte toorts (*Verbascum nigrum*).

In de hoek van het bedrijfsperceel van de piepschuimfabriek, in het uiterste zuidwesten van hok bevindt zich nog een vermeldenswaardig stukje oorspronkelijk landschapselement. Het betreft hier een fragment van een oud wallichaam, wellicht een oude weg, van ca. 40 m lang, aan weerszijden beplant met dikke populieren. De sloot hierlangs aan de zuidzijde is begroeid met een dichte mat Oeverzegge (*Carex riparia*). Iets verder zuidelijk in het aangrenzende bosje dat nog net niet is omgewoeld voor de aanleg van een vijver voor opvang van bedrijfswater, zag ik nog polletjes IJle zegge (*Carex remota*) en ook Moerasandoorn (*Stachys palustris*). In het omgewoelde gedeelte heeft zich een geschikt milieu ontwikkeld waar Brede wespenorchis (*Epipactis helleborine* subsp. *helleborine*) met tientallen exemplaren zich prima thuis lijkt te voelen.

De Regge is ca. 2015 volledig gereconstrueerd (ontkanaliseerd) en kent tegenwoordig een veel rijkere oever- en waterbegroeiing. Ter hoogte van paardenboerderij erve De Hakke vond ik aan de oostzijde de volgende oeverbegroeiing (tabel 1)

Oostoever Regge, ter hoogte van erve De Hakke, locatie 237.10-474.42 5 augustus 2018; 2X2; methode: BBI	
Veelwortelig kroos (<i>Spirodela polyrhiza</i>)	1
Liesgras (<i>Glyceria maxima</i>)	1
Slanke waterkers (<i>Nasturtium microphyllum</i>)	1
Harig wilgenroosje (<i>Epilobium hirsutum</i>)	1
Kleine egelskop (<i>Sparganium emersum</i>)	2m
Waterpeper (<i>Persicaria hydropiper</i>)	2m
Moerasvergeet-mij-nietje (<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>)	1
Grote waterweegbree (<i>Alisma plantago-aquatica</i>)	1
Fioringras (<i>Agrostis stolonifera</i>)	1
Veldrus (<i>Juncus acutiflorus</i>)	1
Rietgras (<i>Phalaris arundinacea</i>)	1
Hondsdrif (<i>Glechoma hederacea</i>)	+
Wolfspoot (<i>Lycopus europaeus</i>)	1
Zwart tandzaad (<i>Bidens frondosa</i>)	2a
Blaartrekkende boterbloem (<i>Ranunculus sceleratus</i>)	+
Penningkruid (<i>Lysimachia nummularia</i>)	+
Witte klaver (<i>Trifolium repens</i>)	+
Pitrus (<i>Juncus effusus</i>)	+

Tabel 1: Een willekeurige, representatieve vegetatieopname van de oever van de in 2015 gereconstrueerde Regge.

Vondst Bruin cypergras (*Cyperus fuscus*)

Geheel richting de brug waar de Enterweg over de Regge voert, hier vanaf de brug stroomopwaarts aan de rechteroever, ca 100 meter vanaf de weg (237.02-474.67) bevindt zich een

opmerkelijke groeiplek van een kleine 40 polletjes Bruin cypergras, dat hier samengroeit met Penningkruid (*Lysimachia nummularia*), Zompus (*Juncus articulatus*), Moerasvergeet-mijnietje, Slanke waterkers en Kleine watereppe (*Berula erecta*). Vermoedelijk is hier sprake van het aansnijden van de oude zaadbank bij de herinrichting van de beek, hetgeen bewijst dat Bruin cypergras hier vroeger volop aanwezig was.

Foto 1: Bruin cypergras, groeiend aan de waterlijn van de Regge, ca. 38 polletjes gevonden.

Vegetatie met Lidsteng (*Hippuris vulgaris*)

De gekanaliseerde Beneden Bolscherbeek kent op het industrieterrein ter hoogte van het bedrijf Bruins en Kwast nog een betrekkelijk kenmerkende flora (tabel 2). Enkele opmerkelijke soorten zijn hier gevonden op de drooggevallen bodem o.a. het fraaie Lidsteng (foto 2), Egelboterbloem (*Ranunculus flammula*), Moeraswalstro (1-nervig blad, omgekeerd eirond, zonder stekelpuntje), Rode waterereprijs (*Veronica catenata*) (foto 3) en Waterviolier (*Hottonia palustris*).

Foto 2: Lidsteng, groeiend op de bodem van de Beneden Bolscherbeek na een periode van extreme droogte (augustus 2018). Situatie zoals aangetroffen tijdens de kilometerhok inventarisatie.

Foto 3: Rode waterereprijs zag ik vrij veel op de droge bodem van de Beneden Bolscherbeek op het industrieterrein (augustus 2018).

Van deze niet alledaagse flora is ter plekke van een tweetal groeiplekken een vegetatieopname gemaakt (tabel 2).

Beneden Bolscherbeek, No. 1: 237.76-474.33 en No. 2: 237.82-474.02 7 augustus 2018; 2X4; BBI	
Soorten	1 2
Lidsteng (<i>Hippuris vulgaris</i>)	1 1
Fioringras (<i>Agrostis stolonifera</i>)	2b 1
Heermoes (<i>Equisetum arvense</i>)	- 2a
Liesgras (<i>Glyceria maxima</i>)	1 2m
Zomprus (<i>Juncus articulatus</i>)	1 1
Waterviolier (<i>Hottonia palustris</i>)	1 1
Moerasvergeet-mij-nietje (<i>Myosotis scorpioides</i> subsp. <i>scorpioides</i>)	+ 1
Moerasrolklaver (<i>Lotus pedunculatus</i>)	1 -
Pitrus (<i>Juncus effusus</i>)	1 1
Riet (<i>Phragmites australis</i>)	1 -
Moeraswalstro (<i>Galium palustre</i>)	1 1
Slanke waterkers (<i>Nasturtium microphyllum</i>)	r -
Grote waterweegbree (<i>Alisma plantago-aquatica</i>)	- +
Egelboterbloem (<i>Ranunculus flammula</i>)	- 2a
Witte klaver (<i>Trifolium repens</i>)	- 1
Rode waterereprijs (<i>Veronica catenata</i>)	r -

Tabel 2: Enkele opnames in de opgedroogde Beneden Bolscherbeek van vegetaties met Lidsteng in hok 237-474.

Of de genoteerde plantengemeenschappen behoren tot de Lidsteng-associatie *Eleocharita palustris* - *hippuridetum* (3), zou gezien de aanwezigheid van o.a. Moerasvergeet-mij-nietje, Rode waterereprijs en Fioringras als kenmerkende begeleiders voorzichtig kunnen worden bevestigd. Omdat Lidsteng voor Twente als een vrij zeldzame soort kan worden beschouwd, uitgaande van verspreidingsgegevens (6), heb ik het voorkomen van deze soort in de Beneden Bolscherbeek nader bekeken.

Groeiplaatsen van Lidsteng op het Zeldam

Foto 4: Bijna vlakdekkende vegetatie van Lidsteng in oktober 2018 in de Beneden Bolscherbeek, tussen de Rapperdsweg en de monding in de Potlee.

Om de verspreiding van de soort op het Zeldam te bepalen, is na de vondst in augustus op het industrieterrein, in september en oktober 2018 de Beneden Bolscherbeek door mij belopen vanaf de monding in de Regge. Op dit punt is recent tijdens de excursie van de Floristische Werkgroep Twente op één plek ook Lidsteng

Foto 5: Vegetatie van Lidsteng met Gewone waterbies, begin september 2018 in de Beneden Bolscherbeek, coördinaten 238.07-474.56.

aangetroffen. In de Potlee, het eerste gedeelte vanaf de Regge-monding, zag ik geen Lidsteng. Echter in de Beneden Bolscherbeek, uitmondend in de Potlee, groeide pleksgewijs veel Lidsteng, tot vlakdekkende vegetaties van ondergedoken planten aan toe (foto 4).

Meer in de richting van de N 347 vond ik eerder in september, toen de beek er overigens nog vrijwel opgedroogd bij lag, Lidsteng tussen massale vegetaties van Gewone waterbies (*Eleocharis palustris*) en verderop samen met een massavegetatie van Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*) en wat Lidrus (*Equisetum palustre*), Pijlkruid (*Sagittaria sagittifolia*) en Zomprus

Figuur 1: Verspreiding van Lidsteng op het Zeldam, gemaakt na enkele inventarisatie sessies. De groene stippen geven de groeiplekken aan, waarbij moet worden opgemerkt dat de planten in de Oude Bolscherbeek sterker vertegenwoordigd zijn dan in de omleiding op het industrieterrein.

Bij de aanleg van industrieterrein Senkeldamshoek in de 90-er jaren van de vorige eeuw, is de Beneden Bolscherbeek ter plekke omgeleid. In dit gedeelte komt ook Lidsteng voor, zoals hierboven in de beschrijving van het km-hok is gemeld. Lidsteng is in het oude gedeelte van de Bolscherbeek dat niet door kanalisatie is rechtgetrokken (4) beslist talrijker dan in het nieuwe gedeelte op het industrieterrein (figuur 1). Het is mogelijk dat delen van planten met het machinaal schonen door het Waterschap naar het gekanaliseerde gedeelte zijn verplaatst.

Discussie

Bij het bekijken van een oude kaarten van het Zeldam (4) valt op dat de vorm van de beekloop van de Bolscherbeek, of de Zeldammerbeek zoals die destijds ook werd genoemd, globaal van de N 347 tot aan de monding in de Regge relatief ongeschonden is. Mogelijk zijn oude groeiplekken met kenmerkende beekflora in dit gedeelte door de jaren heen behouden gebleven. Voor de aanleg van het industrieterrein Senkeldamshoek liep de Bolscherbeek rechtdoor tot Huize Heckeren bij Goor en via het grachtenstelsel aldaar stroomopwaarts door tot aan Haaksbergen. Mogelijk zijn in de stroomopwaartse loop van de beek voorbij Goor relatief ongeschonden gedeeltes vindbaar met vergelijkbare flora als op het Zeldam. Overigens is het Bolscherbeek stroomgebied in 1996 op flora onderzocht (5). Opmerkelijk is dat Lidsteng op de Wikipedia site over de Bolscherbeek niet in het rijtje van gevonden soorten wordt vermeld. Mogelijk heeft het onderzoek destijds in het vroege voorjaar plaatsge-

had, omdat wel Dotterbloemen (*Caltha palustris* subsp. *palustris*) zijn aangetroffen. De planten worden dan eerder over het hoofd gezien, omdat de kenmerkende delen die boven het water uitsteken dan ontbreken. De extreem droge zomer van 2018, die vele beken gedurende de zomermaanden droog deed staan, maakte het vinden van de Lidsteng eenvoudiger. Het is zeker aan te raden deze omstandigheden te benutten voor inventarisaties van de beekflora.

Literatuur/geraadpleegde internetsites:

1. Grote Historische Atlas Overijssel 1905
 2. Heukels Flora van Nederland
 3. www.floravannederland.nl
 4. www.topotijdreis.nl
 5. wikipedia.org/wiki/Bolscherbeek
 6. www.verspreidingsatlas.nl
-